

WAGARY JAKO OBSZAR EDUKACYJNYCH BEZDROŻY

MONIKA ZIŃCZUK

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3095-4580>

Uniwersytet w Białymstoku

Wprowadzenie

Obowiązek szkolny i obowiązek nauki stanowią część życia każdego obywatela, który należy realizować od momentu ukończenia określonego przez ustawodawcę wieku aż do osiągnięcia pełnoletności. Dostrzegalny jest też brak możliwości swobodnego kształtowania ich treści przez jednostkę, są one bowiem nakładane w drodze przymusu państwowego (Piech, 2016). Polskie prawo rozróżnia dwa pojęcia: obowiązek szkolny i obowiązek nauki. W ujęciu definicyjnym obowiązek szkolny to: „nakładany przez państwo na prawnych opiekunów dzieci obowiązek ich kształcenia, począwszy od określonego wieku, przez określoną liczbę lat i w określonym zakresie” (<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/obowiazek-szkolny;3949391.html>). Obowiązek szkolny polega na przymusie uczęszczania do szkoły. Ustawa nie określa w wyraźny sposób, kiedy obowiązek szkolny się kończy. Można o tym wnioskować jedynie w związku z pojęciem obowiązku nauki, czyli uczęszczania do szkoły osób w określonym wieku. Prawo oświatowe zaznacza, że obowiązkiem nauki objęte są osoby do ukończenia 18. r.ż., czyli do uzyskania pełnoletności. W związku z tym po ukończeniu szkoły podstawowej (w wieku ok. 15 lat), w przypadku nauki w prawidłowym toku (bez powtarzania klasy), uczeń musi kontynuować naukę w szkole ponadpodstawowej lub przez realizowanie, zgodnie z odrębnymi przepisami, przygotowania zawodowego pracodawcy. W przypadku braku realizacji tego nakazu na ucznia nakładane są różnorakie kary, począwszy od wewnątrzszkolnych, poprzez sądowe, a skończywszy na administracyjnych i sądowych dla rodziców (Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.).

Zaniedbania obowiązku szkolnego prowadzą do niepowodzeń szkolnych (Karpińska, 2011, s. 94). Trudności w nauce, brak motywacji do nauki, obawa przed oceną niedostateczną przyczyniają się do samowolnego opuszczania lekcji (Kupisiewicz, Kupi-

siewicz, 2009). Niepomyślna sytuacja ucznia w szkole, jego niechęć do szkoły, nauczycieli i obowiązku uczenia się może przejawiać się w wagarowaniu. Wagary prowadzą nie tylko do obniżenia osiągnięć ucznia w szkole, lecz także do pogłębienia istniejących trudności. Z jednej więc strony wagary są traktowane przez uczniów jako remedium na ich kłopoty w szkole, z drugiej zaś powodują, że tych problemów może być coraz więcej. Wagary mogą więc stać się przyczyną niepowodzeń szkolnych lub ich naturalną konsekwencją. W sytuacji, kiedy uczeń opuszcza lekcje, jego osiągnięcia szkolne pogarszają się, pojawiają się luki w wiadomościach, negatywne oceny z przedmiotów. Możliwa jest także sytuacja odwrotna – kiedy uczeń doświadcza wciąż niesatysfakcjonujących wyników w nauce, chce doraźnie uciec od problemów, wybierając wagary.

Wagary to poważny problem społeczny i prawny, który dotyka dzisiejsze szkoły. Jest to problem ucznia, jego rodziców, nauczycieli, nadzoru pedagogicznego i społeczeństwa. To także problem pedagogiczny ujawniający słabości systemu szkolnego zarówno w obszarze zapobiegania, jak i reagowania na opuszczanie lekcji (Ilnicka, 2004). Wagary są odzwierciedleniem kryzysu, jaki występuje w szkole. Dotyczą nie tylko osób słabych w nauce, lecz także uczniów z bardzo dobrymi wynikami. Uczeń opuszczający lekcje demonstruje swym postępowaniem lekceważenie zasad, regulaminów oraz obowiązków uczniowskich. Wagary można potraktować jako chęć spędzenia czasu zgodnie z potrzebą ucznia, można również odczytać ten sygnał jako chęć zwrócenia na siebie uwagi dorosłych. Dbałość o to, żeby uczniowie należycie wypełniali obowiązek szkolny jest objawem troski o prawidłowe rezultaty edukacji szkolnej, lecz również zainteresowania dzieckiem oraz jego problemami, trudnościami.

Ujęcia definicyjne

Etymologia pojęcia *wagary* wskazuje, że to określenie pojawiło się na przełomie XIX i XX w. w żargonie uczniowskim i ma związek z łacińskim czasownikiem *vagari*, czyli „tulać się, wałęsać, włóczyć, błąkać się bez celu”. Od czasownika *vagari* powstał, a następnie upowszechnił się rzeczownik *wagary*, który należy do grupy występujących w polszczyźnie wyłącznie w liczbie mnogiej (jak *wakacje, ferie, kolonie*). Od *wagarów* z kolei powstał czasownik *wagarować*, czyli „chodzić na wagary”. Wcześniej występowało w obiegu inne słowo – *wagusy*, które również oznaczało „przebywanie uczniów w godzinach lekcji poza szkołą”. O lekceważącym naukę i obowiązki szkolne uczniu chodzącym *na wagusy* mówiono, *wagus*, *waguśnik* albo *wagusiarz*. Istniał również czasownik *wagusować* i *wagusować się*, czyli „uciekać z lekcji, wałęsać się bez celu po ulicach, zamiast być w szkole”. Dziś wszystkie te słowa odeszły do lamusa, są *wagary, wagarowicze*, a także *Dzień Wagarowicza*, czyli nieformalne święto uczniów obchodzone w pierwszy dzień wiosny 21 marca (<https://obcyjezykpolski.pl/o-wagarach-dawniej-wagusach>).

Wagary definiowane są jako nielegalne, a także samowolne opuszczanie zajęć szkolnych oraz przebywanie poza szkołą w czasie ich trwania (Wojciechowski, 2005). To innymi słowy ucieczka z lekcji. Jest ona świadomą decyzją ucznia, jednakże ro-

dzie bardzo często nie ma pojęcia o zaistnieniu owej sytuacji. Wagarowanie łączy się także z łamaniem zasad w postaci zakazów lub nakazów (Paszkiwicz, 2010). Według Wincentego Okonia (2001, s. 430) to „zjawisko z dziedziny patologii życia szkolnego, polegające na samowolnym opuszczaniu przez uczniów zajęć szkolnych i spędzaniu poza domem i szkołą czasu przeznaczonego na naukę”. Podobnie pojęcie to interpretuje Czesław Kupisiewicz (2009), który dostrzega także aspekt, że brak czasu poświęconego nauce staje się przyczyną trudności szkolnych. Zdaniem autora samowolne opuszczanie zajęć szkolnych przez uczniów wynika z braku chęci do nauki i motywacji do pokonywania niepowodzeń.

Pojęcie wagarów bywa rozumiane potocznie w aspekcie ich strony formalno-administracyjnej i tak traktowane jest przez nauczycieli, którzy określają w ten sposób jedną z form naruszenia prawa szkoły do egzekwowania od uczniów określonej przepisami ilości czasu spędzanego w placówce (Mościcka, 1970). Autorka zauważa, że na zagadnienie wagarów można spojrzeć z punktu widzenia przyczyn powodujących tego typu zaburzenia w zachowaniu się ucznia wobec obowiązków szkolnych. Wagary są ucieczką od trudności, z którymi uczeń nie potrafi sobie poradzić, są także środkiem umożliwiającym osiągnięcie jakiegoś celu pomocnego w osiągnięciu stanu przyjemności. Mogą być próbą zaspokojenia ważnych potrzeb z punktu widzenia ucznia, jego reakcją na frustrację w kontekście narastających kłopotów szkolnych. Na podstawie badań nad nieletnimi autorka definiuje wagary jako „świadomie podjętą próbę uregulowania przez nieletniego na własną rękę niekorzystnej, w jego indywidualnym odczuciu, pozycji własnej w stosunku do otaczających go warunków środowiskowych bądź sytuacyjnych, bez pełnego uświadomienia sobie skutków swego postępowania, lub też przy świadomym godzeniu się na wszelkie wynikające stąd konsekwencje” (tamże, s. 147).

Zjawisko to jest niewątpliwie negatywne, nie tylko ze względu na fakt łamania regulaminu, tworzenia się zaległości szkolnych, możliwość przebywania w złym towarzystwie czy też popełniania czynów zabronionych prawem (Oleszkowicz, Bąk, Cieślik, 2010). Niekorzystnym efektem wagarów jest rosnące niebezpieczeństwo, na które jest narażony uczeń wagarujący. Znajduje się on w tym czasie poza wszelką kontrolą oraz opieką dorosłych (Tulczyńska, 2009). Jednakże czasami rodzice sami przyzwalają na opuszczanie lekcji, pozwalając dziecku zostać w domu, zwalniając z ostatnich lekcji z powodu wydarzeń rodzinnych lub też po prostu pisząc usprawiedliwienie. Powstaje więc swego rodzaju przyzwolenie społeczne na unikanie jako skuteczny sposób rozwiązywania problemów szkolnych.

Powszechnie ze zjawiskiem wagarów utożsamiane jest pojęcie *absencji szkolnej*, zwane też wycofaniem szkolnym. Absencja ucznia na zajęciach odnosi się zarówno do nieobecności nieusprawiedliwionych, jak i usprawiedliwionych. Może ona wynikać z obiektywnie istotnych przesłanek, takich jak np. choroba ucznia, wizyta u lekarza. Formy spędzania czasu podczas takiej uzasadnionej absencji nie są obarczone kontekstem antyspołecznym, jednak jej skutki dla jednostki zwykle pozostają tożsame z konsekwencjami wagarowania (Pietrzykowska-Janiga, 2008, s. 24). Absencja szkolna może być

ściśle związana z *odmową chodzenia do szkoły*. Wtedy to może być znaczącym symptomem zaburzeń psychicznych ucznia lub niepokojącym objawem jego nieprawidłowych relacji z otoczeniem (Oleszkowicz, Bąk, Cieślik, 2010). Odmowa chodzenia do szkoły, choć jest określeniem pokrewnym do terminu „wagarowania”, to jednak różni się od niego pod wieloma istotnymi względami. Wagarowicze zwykle usiłują ukryć swoje nieobecności przed rodziną – wychodzą z domu, ale nie docierają do szkoły, rzadko też wracają w czasie trwania zajęć do domu. Natomiast uczniowie odmawiający chodzenia do szkoły często pozostają w domu, a ich rodzice są świadomi tego problemu. Inną różnicą jest fakt, że na wagary można wybrać się od czasu do czasu, a odmowa chodzenia do szkoły utrzymuje się niekiedy tygodniami lub miesiącami. Wagary są więc nieusprawiedliwioną absencją szkolną.

Przez wielu autorów termin „odmowa chodzenia do szkoły” używany jest zamiennie z pojęciem *fobii szkolnej*, którą uznaje się za rodzaj silnego lęku przeżywanego przez uczniów w związku z ich edukacją szkolną (Heyne, Rollings, 2004). Uczniowie nie boją się szkoły jako instytucji, lecz odczuwają lęk, panikę w sytuacjach mających miejsce w szkole (Milerski, Śliwerski, 2000, s. 67). Fobię szkolną określa się mianem nerwicy szkolnej, będącą często formą nerwicy lękowej. Jej głównym objawem jest obawa i pojawiające się przejawy lęku przed uczęszczaniem do szkoły, zarówno przed udaniem się do niej, jak i w czasie pobytu w niej (Witkowska, Jabłoński, 1999). Warto zauważyć, że wagarowanie łączy się często z innymi przejawami zachowań antyspołecznych i wynika zwykle z problemów wychowawczych, a nie zaburzeń natury emocjonalnej, natomiast odmowa chodzenia do szkoły wiąże się często z objawami lęku.

Rodzaje wagarów szkolnych

W literaturze można odnaleźć rodzaje wagarów szkolnych wyodrębnione na podstawie najczęściej ujawnionych motywów (Mościcka, 1970). Autorka opracowała klasyfikację wagarów z uwagi na ich przyczyny, która obejmuje wagary doraźno-okazyjne, konfliktowe, koleżeńskie, kompensacyjne, charakterologiczne oraz przestępcze.

Wagary mogą przytrafić się każdemu uczniowi, mogą być wynikiem chwilowego impulsu. Powodem wagarowania doraźno-okazyjnego może być wszystko, np.: zaspianie, piękna lub wyjątkowo brzydka pogoda, cudowny nastrój albo chandra, przypadkowe spotkanie kogoś w drodze do szkoły. Często dziecko zostaje w domu bądź spędza czas samotnie. Cechą wspólną takich okazjonalnych wagarów jest to, że nie są one planowane, zaś w świadomości ucznia istnieje poczucie, że można to zrobić. Czasem wagary są przemyślaną, taktyczną, uzasadnioną strategią ucznia, który w ten sposób chce uniknąć kłopotów w szkole. Wagary konfliktowe uwarunkowane są nieprawidłowym układem stosunków między uczniem a szkołą.

Powodem mogą być: poczucie lęku (np. przed otrzymaniem złej oceny), bezradności (brak wiary w swoje możliwości), brak zainteresowań, lenistwo (brak dyscypliny wewnętrznej i wyrobionych nawyków systematycznej pracy), niewłaściwe relacje z nauczycielem lub nauczycielami. Wagary towarzyskie, koleżeńskie związane są

z naciskiem ze strony grupy rówieśniczej na jednostkę. Uczeń wagaruje, nie chcąc przeciwstawić się kolegom, obawiając się ich negatywnej opinii czy wręcz dyskryminacji. Jednym z przejawów buntu młodzieży są wagary manifestacyjne (kompensacyjne), dzięki którym uczniowie pragną zrekompensować sobie złe warunki panujące w środowisku rodzinnym lub szkolnym. Bywają rodzajem protestu przeciw metodom stosowanym przez nauczyciela lub zasadom obowiązującym w szkole; czasami dziecko pragnie w ten sposób zwrócić na siebie uwagę dorosłych. Może to prowadzić do wykształcenia się negatywnych cech osobowości – unikania poczucia winy, odpowiedzialności. Takie wagary to bojkot obowiązku uczęszczania na zajęcia, mogą być manifestacją jakiejś potrzeby. Wagary na tle zaburzeń charakterologicznych mają związek z zakłóceniami rozwoju moralnego ucznia. Motywami podejmowania wagarów tego typu jest dążenie do przyjemności, niechęć do podejmowania wysiłku, brak szacunku dla dyscypliny. Wagary mogą być także podyktowane potrzebą zdobycia środków materialnych na uatrakcyjnienie swojego pobytu poza szkołą. Dziecko może być członkiem nieformalnej grupy patologicznej. Chęć zdobycia akceptacji ze strony destrukcyjnych grup młodzieżowych powoduje, że zamiast iść do szkoły, wykorzystuje czas na popełnienie przestępstw. Można również wszelkie wagary podzielić na indywidualne i zorganizowane. Wśród tych ostatnich wyróżnia się jeszcze wagary klasowe. Kiedy grupa uczniów umawia się, że określonego dnia nie pójdzie do szkoły, z reguły ma przygotowany program spędzenia czasu wolnego.

Uwarunkowania wagarów szkolnych

Wagary jako przejaw zaburzeń pomiędzy uczniem a szkołą mają swoje podłoże w szkole lub poza szkołą. Ta pierwsza przyczyna wagarowania uwarunkowana jest niepomyślną sytuacją ucznia w szkole, jego niechęcią do szkoły, nauczycieli. Wagary zaś mające swoje źródło poza szkołą należą do sporadycznych i mniej groźnych dla ucznia znudzonego codziennością życia i nauki. Bardzo ważne jest prawidłowe rozpoznanie przyczyn wagarowania, które pozwoli na wprowadzenie interwencji.

Dziecko najczęściej wagaruje dlatego, że nie lubi szkoły, nie jest przygotowane do lekcji, boi się złej oceny lub kary, nie ma w szkole przyjaciół, lęka się silniejszych. Wagary spowodowane tymi motywami są przejawem słabej więzi dziecka ze szkołą, a także brakiem troski i pomocy ze strony szkoły i domu. Są przejawem trudności adaptacyjnych do warunków środowiskowych szkoły. Wagary są niezaprzeczalnie próbą ucieczki uczniów od trudności, z jakimi nie umieją sobie poradzić.

Wagary są ukierunkowane często na pewne cele, pragnienia, jakie osiągnąć chce uczeń. Są formą instrumentalnych działań, wtedy kiedy uczeń pragnie np.: usamodzielnąć się, wyrwać od nadzoru osób dorosłych, uniknąć konsekwencji za brak domowej pracy lub nieprzygotowania się do lekcji, a także, żeby budować swą pozycję w grupie rówieśniczej (Oleszkowicz, 2006). Uciekanie z zajęć szkolnych może być także działaniem ukierunkowanym na redukcję lęku, frustracji oraz obaw przed szkołą, jak również nauczycielami, rówieśnikami oraz szkolnymi niepowodzeniami.

Wagary mogą być również wyrazem naśladownictwa rówieśników oraz sposobem wyrażania solidarności z nimi. Godząc się na propozycje kolegów, czy samemu inicjując pomysł „zwiania z budy” uczeń może uzyskać sympatię grupy, jej szacunek, uwagę i przynależność do niej (Robertson, 1998, s. 39). Można też, sobie i innym poprzez takie zachowanie, udowodnić lub zademonstrować, że jest się odważnym, niezależnym, dorosłym.

Nierealizowanie obowiązku szkolnego może być również sposobem na osiągnięcie pozornie wyższego statusu życia szczególnie w rodzinach, gdzie praca, odpowiedzialność i nauka to wartości nic nie znaczące, zdewaluowały się, a na plan pierwszy wysunęły się: lenistwo, pasożytnictwo, przestępczość i łatwy zysk. Gdy w rodzinie jest akceptowanie i przyzwalanie na tego typu zachowania, jak niewypełnianie obowiązków szkolnych, to dziecko nie chodząc do szkoły uzyskuje poczucie bycia dorosłym, niezależnym, samodzielnym (Ilnicka, 2004). Wśród uwarunkowań rodzinnych wagarowania można wymienić także patologie w domu rodzinnym (alkoholizm, narkomania, agresja, przemoc), konflikty z rodzicami, napiętą atmosferę życia rodzinnego, a także zbyt pobłażliwą postawę rodziców, która przejawia się w usprawiedliwianiu, pozostawianiu dziecka w domu.

Konsekwencje wagarowania

Aby przebywanie w szkole było dla uczniów akceptowalne, stosują oni różne sposoby radzenia sobie ze szkołą i jej wymaganiami. Te sposoby postępowania nazywa się strategiami, a wśród nich można wyróżnić strategie kooperacji, przetrwania, opozycyjne. Poza tym zestawem można umieścić *wycofywanie się* (Janowski, 2002). Wycofanie się może mieć różne źródła motywacji. „Istnieje wycofanie połączone z obojętnością wobec szkoły oraz wycofanie połączone z odrzuceniem zarówno celów, jak i stylów postępowania obowiązującego w szkole, jednak bez zastąpienia ich innymi celami lub stylami” (tamże, s. 109). Uczeń wycofujący się może przebywać w szkole, ale nie bierze aktywnego udziału w jej życiu i funkcjonowaniu. Czas spędzony w szkole staje się nudny, pusty i stracony. Aktywną i ewidentną formą wycofania się są ucieczki z lekcji i wagary. Absencja szkolna staje się więc przejawem odrzucenia celów szkoły, a w konsekwencji staje się zagrożeniem w funkcjonowaniu instytucjonalnym, jak i jednostkowym.

Wartości wyznawane przez uczniów decydują o tym, jakie zdarzenia i zachowania w szkole mogą być uznawane za wstydlive. Szkoła komunikuje uczniom, co jest akceptowane w różnych sferach życia. Jednakże to, co jest powszechnie akceptowane, może pozostawać w sprzeczności z prywatnym kodeksem wartości i funkcjonowaniem uczniów w życiu społecznym. Niektórzy uczniowie mogą więc odczuwać sprzeczność między swoim prywatnym i społecznym wizerunkiem. „Rozbieżność ta może stać się źródłem poczucia winy i prowadzić do zamknięcia się w sobie. W przypadku dzieci i młodzieży, napięcie związane z osobistymi trudnościami i wstydem może objawiać się poprzez wagarowanie, gorsze stopnie lub złe zachowanie” (Bidulph, 2005, s. 188).

Wagary prowadzą do niepowodzeń uczniów w nauce. Przyczyniają się nie tylko do obniżenia osiągnięć ucznia w szkole, lecz także do pogłębienia istniejących trudności. Nieobecność ucznia w szkole powoduje wiele problemów. Są to m.in. trudności w nabywaniu nowych wiadomości, luki w opanowanych treściach programowych, brak odpowiednio wykształconych umiejętności, niedostateczne oceny, zagrożenie nieklasyfikowaniem, wreszcie drugoroczność oraz rezygnacja z realizacji obowiązku szkolnego (Walkiewicz, 2002).

Negatywne skutki wagarów to nie jedynie zaległości szkolne, lecz także zagrożenie popadnięciem w złe towarzystwo, jak również groźba popełnienia czynów zabronionych lub doświadczenie innych niebezpieczeństw, jakie wynikają z braku opieki i nadzoru dorosłych. Wagary mogą być miernikiem stopnia demoralizacji jednostki. Problem wagarów może być poważniejszy, w zależności od sposobu spędzania czasu oraz rodzaju przygód, których młodzież doświadcza. Uczniowie, którzy systematycznie chodzą na wagary bardzo często dopuszczają się innych zachowań antyspołecznych, np. ucieczek z domu, zachowań suicydalnych (Dzwonkowska, 1999).

Do społecznych i wewnątrzszkolnych skutków wagarowania uczniów zalicza się m.in.:

- zaostrzenie konfliktów z nauczycielami;
- pogłębioną represyjność ze strony nauczycieli;
- wzmocnioną funkcję kontrolno-represyjną szkoły (sprawdzanie prac domowych, przewaga sankcji negatywnych nad pozytywnymi);
- odrzucenie przez grupę (ostracyzm klasowy, brak identyfikacji ze środowiskiem szkolnym);
- mobbing ze strony innych uczniów lub nauczycieli (powtarzalne i długotrwałe prześladowanie, dręczenie ucznia ze względu na jego niższą pozycję w hierarchii szkolnej, inność postrzeganą jako „słabość”) (Pietrzykowska-Janiga, 2008).

Wagary negatywnie wpływają na system wartości młodego człowieka. Uczą, że można kłamać, a także lekceważyć normy i unikać obowiązków; pokazują, że czasem jest to opłacalne, bo pozwala uniknąć problemu. Mogą również pogłębiać psychologiczne problemy dzieci i młodzieży. Dlatego na wszystkie przypadki wagarowania trzeba reagować stanowczo, lecz również adekwatnie (Wójcik, 1984, s. 82).

Wagarowanie – komunikat z badań

Analiza danych empirycznych dotyczących zjawiska wagarowania stanowi część badań, których przedmiotem są uwarunkowania niepowodzeń szkolnych uczniów. Głównym celem badań była analiza zjawiska niechęci wobec szkoły, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki wagarowania. Badania zostały przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego za pomocą kwestionariusza ankiety wśród 346 uczniów szkół licealnych w województwie podlaskim w 2017 roku.

Problemy badawcze, na które poszukiwano odpowiedzi w toku badań przedstawiają się następująco:

- Jaki stosunek do szkoły mają badani uczniowie?

- Jaka jest skala i częstotliwość zjawiska wagarowania w deklaracjach badanych uczniów?
- Jakie są przyczyny i okoliczności wagarowania wśród badanej młodzieży?
- Z kim i jak badani uczniowie spędzają czas podczas wagarów?
- Jak badani uczniowie usprawiedliwiają swoje nieobecności w szkole?
- Jakie są odczucia badanych po ucieczce z lekcji?
- W jaki sposób rodzice dowiadują się o opuszczaniu zajęć przez uczniów?
- Jak rodzice oraz nauczyciele reagują na opuszczanie zajęć przez uczniów?
- Co skłoniłoby uczniów do nieopuszczania zajęć szkolnych?
- Czy w opinii badanej młodzieży opuszczanie zajęć przyczynia się do powstawania niepowodzeń w nauce?

Z badań wypływa pesymistyczny obraz szkoły w percepcji uczniów. Jest ona opisywana częściej w aspekcie negatywnym jako miejsce pozbawione wolności i swobody działania, miejsce osobistych przykrych przeżyć i emocji, źródło nudy, a także jako przestrzeń zachowań agresywnych, konfliktów i przemocy wśród rówieśników. Na pytanie: *W jaki sposób myślisz o szkole?* jedynie ¼ uczniów (26%) zadeklarowało, że myśli o szkole z przyjemnością. Prawie ⅓ badanych uczniów (32%) myśli o szkole z niechęcią. Ambiwalentny stosunek do szkoły deklaruje 39% badanych. Odmiennie wyniki w obrębie podobnego problemu badawczego ukazują badania Stanisławy Dzwonkowskiej (1999). Z badań autorki wynika, że 64% dzieci lubi chodzić do szkoły, 36% zaś ma negatywny stosunek do szkoły. Badania te zostały przeprowadzone wśród dzieci szkół podstawowych, a na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat zaszło wiele przemian w procesie kształcenia.

Porównując wyniki badań własnych do badań innych autorów, można stwierdzić, że skala wagarowania jest większa w przypadku młodzieży starszej. Z badań Dzwonkowskiej wynika, że 80,3% dzieci szkół podstawowych było na wagarach, nie wagarowało zaś 19,7% uczniów. Badania Bożeny Majerek (2007) wskazują, że 93,8% uczniów ówczesnych szkół ponadgimnazjalnych było kiedykolwiek na wagarach. Oznacza to, że prawie wszyscy najstarsi uczniowie wagarowali. W szkołach podstawowych pierwsza ucieczkę na szkolnym koncie miała mniej niż ¼ uczniów, w szkołach gimnazjalnych zaś uczniów, którzy byli na wagarach jest już 68,9%, czyli dwa razy więcej. Tylko 2,8% uczniów kończy swą edukację bez jakiegokolwiek ucieczki. Na wyższych szczeblach edukacji wagary stają się zjawiskiem częstszym.

Skala zjawiska wagarowania wśród ankietowanej młodzieży licealnej z województwa podlaskiego jest ogromna. Na pytanie: *Czy byłaś/eś kiedykolwiek na wagarach?* aż 91% uczniów udzieliło odpowiedzi potwierdzającej. Częściej opuszczają zajęcia chłopcy (97%) niż dziewczęta (82%). Wśród uczniów myślących o szkole z niechęcią prawie wszyscy chodzą na wagary (96%). Również uczniowie deklarujący obojętny stosunek do szkoły w zdecydowanej większości wagarują (92%). Największy odsetek badanych, którzy nigdy nie byli na wagarach dotyczy uczniów, którzy myślą o szkole z przyjemnością, ale i tak stanowi on zaledwie 19% tej grupy uczniów.

Analizie poddano częstotliwość zjawiska wagarowania: 10% uczniów wagaruje bardzo często, 21% często, 29% czasami, 31% rzadko, 9% nigdy. Prawie ⅓ badanych

deklaruje nieusprawiedliwioną absencję szkolną dotyczącą więcej niż 30% godzin lekcyjnych. Wagary u większości badanych dotyczą wybranych lekcji (66%), jednakże co piąty uczeń opuszcza w szkole całe dni (20%), zdarza się także wagarowanie trwające kilka kolejnych dni (3%). Ankietowani uczniowie najczęściej opuszczają ostatecznie lekcje wśród ujętych w planie dnia (55%), 16% opuszcza lekcje pierwsze, 11% lekcje środkowe, 18% zaś wagaruje podczas wybranych przedmiotów niezależnie od usytuowania ich w harmonogramie lekcji.

Wśród najczęstszych powodów ucieczek z lekcji uczniowie wskazują na chęć innego sposobu spędzania czasu (29%), namowę kolegów (20%), zdarzenie w trakcie pobytu w szkole, które ma bezpośredni wpływ na jej opuszczenie (19%), nieprzygotowanie do zajęć (18%), klasówki, sprawdziany (8%) oraz inne powody (6%). Uczniowie w kafeterii proponowanych deklaracji wskazywali także na motywy swego wagarowania poprzez odpowiedź na pytanie: *Chodzę na wagary, bo...* Uczniowie uciekają z lekcji, gdyż wolą spotkać się w tym czasie ze znajomymi (16%), namawiają ich do tego koleżdy, koleżanki (15%), są zmęczeni i chcą odpocząć (15%), chcą uniknąć oceny niedostatecznej (14%), czy uważają, że lekcje są dla nich zwyczajnie nudne (14%). Wagarowicze wskazywali jako powód swoich ucieczek z lekcji także brak sympatii do nauczyciela (5%), pracę zarobkową (5%), problemy rodzinne (4%), wyrażanie w ten sposób swojego buntu wobec szkoły (4%). Wśród badanych uczniów są i tacy, którzy uciekając z lekcji chcą zwrócić na siebie uwagę rodziców (2%). Niektórym uczniom nie zależy na ocenach i na wykształceniu (2%). Do wagarowania skłania ich impreza poza szkołą (2%), niechęć do przebywania z kolegami z klasy (1%) lub inne motywy (1%).

Badani zdecydowanie częściej opuszczają szkołę w czymś towarzystwie. Najczęściej wskazują na wybraną grupę znajomych (43%) lub jedną wybraną koleżankę, kolegę (35%). Rzadziej chodzą na wagary samotnie (12%) lub ze swoją sympatią (7%). Sporadycznie natomiast badani uczniowie wagarują z całą klasą (3%).

Ciekawym aspektem prowadzonych badań było poznanie sposobów spędzania czasu podczas wagarów badanych uczniów. Największy odsetek dotyczy tych, którzy ten czas spędzają w towarzystwie znajomych w domu (swoim lub znajomych) (16%) lub też samotnie we własnym domu (13%). Na terenie szkoły czas wagarów spędza 13% uczniów, 11% spędza czas na terenie parku, podwórka. Wagary to dla niektórych czas przeznaczony na załatwianie ważnych spraw w mieście (10%), a co niepokojące, także czas spędzany na zakazanych używkach (10%). Nieliczni uczniowie uciekają z zajęć, by przygotowywać się w tym czasie do sprawdzianów z innych przedmiotów (5%). Niektórzy badani uczniowie przyznają się, że po prostu w tym czasie śpią zamiast przebywać na zajęciach w szkole (5%). Inni chodzą do pubu, klubu, kina w trakcie trwania zajęć (5%) lub też odwiedzają znajomych w innych szkołach (4%). Żadnego pomysłu na spędzanie czasu podczas wagarów nie ma 4% badanych „włócząc się bez celu”; taki sam odsetek (4%) wskazuje na inne zajęcia w tym czasie.

Uczniowie opuszczając lekcje, często ich nie usprawiedliwiają. Absencja szkolna dotyczy więc 1/3 badanych uczniów (30%). Pozostali usprawiedliwiają swoje nie-

obecności na zajęciach. Usprawiedliwienie nieobecności przez rodziców deklaruje 37% badanych. Jest to więc dominująca forma tuszowania problemu, wskazująca na przyzwolenie ze strony rodziców, unikanie problemu lub nawet aprobatę sposobu rozwiązywania ich szkolnych niepowodzeń. Na szczególną uwagę zwraca fakt samodzielnego pisania usprawiedliwienia przez wagarujących (23%), a także usprawiedliwienie napisane przez znajomych (6%). Tylko 4% uczniów zadeklarowało posiadanie zwolnienia lekarskiego z lekcji.

Zbadano także opinie uczniów dotyczące ich odczuć po ucieczce z lekcji. Największy odsetek dotyczy tych, którzy nie przejmują się łamaniem dyscypliny i konsekwencjami (26%). Uczniowie z jednej strony mają poczucie winy, że naruszyli zasady szkolnego regulaminu i zrobili coś niewłaściwego (19%), z drugiej zaś strony czują ulgę z powodu uniknięcia szkolnego stresu (19%). Część respondentów obawia się, że rodzice dowiedzą się o opuszczaniu lekcji (12%), odczuwa lęk przed karą ze strony szkoły (7%), ma poczucie winy, że zawiedli nauczycieli i rodziców (7%). Niepokojący jest fakt, że 7% uczniów jest zadowolonych ze swego czynu; 3% badanych wskazuje na inne odczucia.

Rodzice badanych w zdecydowanej większości wiedzą o wagarowaniu swoich dzieci (84%). Dowiadują się o tym fakcie bezpośrednio od nich (39%). Podobny odsetek rodziców dowiaduje się o wagarach od wychowawców (34%). Niewielki odsetek rodziców sam kontroluje pobyt w szkole swojego dziecka (5%). Co niektórzy rodzice wiedzą o opuszczaniu zajęć przez swoje dziecko od ich kolegów lub koleżanek (4%), a także od ich rodziców (1%). Brak świadomości o wagarach dzieci wykazuje 16% rodziców.

Reakcje rodziców na wagarowanie dzieci są różne. Rodzice tłumaczą dziecku niewłaściwe postępowanie i konsekwencje (22%), mimo niezadowolenia, usprawiedliwiają nieobecności (17%), starają się wysłuchać powodów wagarowania podczas rozmowy z dzieckiem (16%), częściej je kontrolują i kontaktują się z wychowawcą (10%). Sami także przyzwalają na opuszczanie lekcji, gdyż pozwalają dziecku zostać od czasu do czasu w domu (10%) albo w ogóle nie reagują (10%). Dziewięć procent rodziców nie zdaje sobie sprawy z absencji szkolnej dzieci; 4% uczniów udzieliło odpowiedzi, że rodziców mało obchodzi ich sytuacja szkolna, 2% zaś deklaruje doznawanie kar ze strony rodziców.

Uczniów zapytano także o reakcje nauczycieli na wagarowanie. Zdaniem uczniów nauczyciele najczęściej prowadzą z nimi rozmowy uświadamiające złe postępowanie (16%), straszą także różnymi konsekwencjami i karami (16%), starają się dociec przyczyn opuszczania lekcji podczas rozmowy (12%). Reakcje nauczycieli są także typowo represyjne: obniżają ocenę z zachowania (11%), krzyczą i traktują ucznia surowo (9%). Brak jakiegokolwiek reakcji ze strony nauczycieli deklaruje 11% badanych; 7% uważa, że nauczyciele wręcz cieszą się z mniejszej liczby uczniów na zajęciach. Zdecydowanie rzadziej nauczyciele podejmują działania podnoszące atrakcyjność szkoły: próbują zachęcić do uczestnictwa w lekcjach (7%), podejmują różne inicjatywy (3%). Pięć procent uczniów uważa, że nauczyciele interesują się tylko tym, skąd będzie przyniesione usprawiedliwienie, 2% badanych jest odsyłanych do pedagoga szkolnego.

Badani udzielili odpowiedzi na pytanie: *Co skłoniłoby Cię do nieopuszczania zajęć?* Większych szans na zaprzestanie wagarowania uczniowie upatrują w czynnikach pedagogicznych. Ciekawsze zajęcia stałyby się motywacją dla 1/3 uczniów (32%). Respondenci w swoich oczekiwaniach zwrócili także uwagę na mniejsze wymagania wobec nich (24%), życzliwsze relacje z nauczycielami (17%), obiektywne ocenianie przez nauczycieli (12%) oraz mniej stresu w szkole (9%). Znacznie mniejszy odsetek odpowiedzi dotyczył dobrych kontaktów z rówieśnikami (3%), dobrych relacji z rodzicami (2%) oraz innych powodów (1%).

Ponad połowa badanych uczniów (58%) uważa, że wagarowanie przyczynia się do powstawania lub pogłębiania niepowodzeń w nauce. Trudno to ocenić 31% uczniów. Zaledwie 11% badanych jest zdania, że opuszczanie zajęć nie ma wpływu na wyniki w nauce. Wart uwagi jest fakt, że ponad połowa badanych to wagarowicze, którzy oceniają siebie jako bardzo dobrych oraz dobrych uczniów. Ponad 1/4 badanych uczniów często otrzymuje oceny niedostateczne i dopuszczające, które niewątpliwie przyczyniają się do trudności szkolnych. Prawie 1/3 badanych uczniów była zagrożona drugorocznością, a także korzystała z promocji warunkowej w trakcie swojej dotychczasowej nauki szkolnej. Większość uczniów zauważa negatywny wpływ wagarowania na powstawanie i pogłębianie się niepowodzeń w nauce, aczkolwiek pomimo tego, nadal opuszczają oni zajęcia szkolne. Warto zastanowić się, jakie działania należałoby podjąć, aby zminimalizować skalę tego zjawiska.

Zapobieganie wagarowaniu szkolnemu

Zjawisko wagarów we współczesnej szkole zasługuje na szczególną uwagę, gdyż są to pierwsze przejawy niedostosowania społecznego młodzieży. Zadaniem szkoły jest wypracowanie wspólnego dla uczniów, rodziców, wychowawców i nauczycieli rozwiązania problemu ucieczek z lekcji. Do najważniejszych działań eliminujących wagary należy:

- uświadomienie rodzicom ich roli w procesie wychowawczym;
- usuwanie lub neutralizowanie przyczyn wagarów i samych wagarów poprzez prowadzenie indywidualnych rozmów z uczniem i rodzicami;
- rozpoznawanie sytuacji domowej i środowiskowej ucznia;
- poznanie przyczyn wagarów, przeciwdziałanie im oraz wzmocnienie nadzoru nad uczniem wagarującym (Paszkiwicz, 2010).

Warto w procesie dydaktyczno-wychowawczym ustalić korzystniejszy system poprawy ocen niedostatecznych dla uczniów systematycznie uczęszczających na lekcje, aby uświadomić, że ucieczka z lekcji się nie opłaca. Należy zwracać uwagę na godzinach wychowawczych, na jakie zagrożenia w czasie wagarów może natknąć się uczeń. Warto kształtować nawyki rezygnacji z wagarów, ucząc asertywnej postawy wobec osób nakłaniających do ucieczki, a także angażować uczniów w sprawy szkoły poprzez ich czynny udział we wszystkich przedsięwzięciach szkolnych, rozwijać więź ze szkołą, z klasą, grupą rówieśniczą.

Innym sposobem jest częste organizowanie spotkań z rodzicami (wychowawcy klasy, pedagoga), a także z rodzicami i uczniami jednocześnie, aby uświadomić potrzebę przeciwdziałania wagarom i wskazać na wymierne korzyści z systematycznego uczęszczania na zajęcia. Interwencja w szkolnej sytuacji kryzysowej ucznia powinna być ukierunkowana na przeprowadzanie badań diagnostycznych ucznia w poradni specjalistycznej czy organizację odpowiedniej terapii psychologiczno-pedagogicznej ucznia, a niekiedy również rodziny, prowadząc działania terapeutyczne, naprawcze, socjoterapię, doradztwo, konsultacje.

Żeby zapobiec ucieczkom ze szkoły uczniów, należy podjąć kroki zamierzające do uświadomienia uczniom, jak i rodzicom bezcelowości ucieczek. Można wypracować różnego rodzaju metody, mające na celu zapobieganie wagarom, a jednocześnie istotne jest, by bardzo konsekwentnie zachowywać się względem uczniów wagarujących. Można podjąć następujące działania:

- zajęcia z uczniami w czasie godzin wychowawczych – uświadomienie zagrożeń występujących podczas wagarów oraz wyrobienie nawyku rezygnacji z nich – prowadzenie w szkole kółek zainteresowań skierowanie aktywności ucznia na „pozytywny tor”;
- zaangażowanie uczniów w sprawy szkoły poprzez udział uczniów w przedsięwzięciach szkolnych, wyrobienie odpowiedzialności za sprawy szkolne i rozwijanie więzi ze szkołą;
- ustalenie korzystniejszego systemu poprawy dla uczniów obecnych na sprawdzianach tak, aby młodzież nieobecna z powodu wagarów miała świadomość nieopłacalności wagarów;
- współpraca z policją i strażą miejską w celu wzmożenia kontroli na terenie przylegającym do szkoły;
- monitorowanie frekwencji, systematyczne okazywanie zainteresowania uczniom, dopytywanie, sprawdzanie, negocjowanie umów (Wojciechowski, 2005).

Działania profilaktyczne ukierunkowane na minimalizację zjawiska wagarowania powinny uwzględniać czynności o charakterze informacyjnym, edukacyjnym i alternatywnym.

Podstawową zasadą powinno być zapoznanie lub przypomnienie uczniom praw i obowiązków zawartych w szkolnych regulaminach, statucie szkoły oraz o konsekwencji łamania ustalonych zasad, co można czynić na godzinach wychowawczych oraz poprzez upowszechnianie praw i obowiązków przez samorząd uczniowski.

Aby zapobiegać trudnościom w nauce wynikającym z wagarowania, można organizować pomoc koleżeńską, zapoznać uczniów z efektywnymi technikami uczenia się, kształtować umiejętności radzenia sobie ze stresem, rozbudzać zainteresowania poprzez udział w kołach zainteresowań, upowszechniać aktywizujące metody i formy pracy na zajęciach lekcyjnych. Ważne jest kształtowanie umiejętności społecznych, np. postawy asertywności, radzenia sobie z presją grupy rówieśniczej, uczenie sztuki odmawiania, rozwiązywania problemów i konfliktów, pomoc w dokonywaniu wyborów życiowych i podejmowaniu odpowiedzialnych decyzji, kształtowanie osobowości dojrzałej i od-

powiedzialnej oraz takich cech charakteru jak: pracowitość, wytrwałość, systematyczność w celu wypracowania z uczniami nawyków rezygnacji z wagarów.

Pomocne w zmniejszeniu skali zjawiska absencji szkolnej jest także tworzenie w klasie i w szkole przyjaznej atmosfery wspomagającej proces uczenia się, zadowolenia uczniów z nauczania i jego przebiegu. Pozytywny klimat klasy obejmuje dobrą jakość relacji społecznych tworzonych między uczniami, nauczycielami, rodzicami, z akcentowaniem poczucia przynależności do grupy, zaufaniem, troską i szacunkiem. Bezpieczeństwo fizyczne i emocjonalne powinno być wyrażane poprzez odpowiedni poziom zaufania (np. uczniów do nauczycieli, nauczycieli do rodziców), zaangażowanie nauczycieli i pedagogów w rozwiązywanie konfliktów, a także działania w kierunku ograniczenia agresji rówieśniczej, takie jak ochrona czy monitoring. Ważna jest dbałość o tworzenie przyjaznego środowiska kształcenia i wychowania, choćby poprzez: metodykę i tempo prowadzenia zajęć; brak nadmiernej presji na osiągnięcia, poziom rywalizacji zastąpiony współpracą; obiektywność ocen; tworzenie warunków dla rozwijania zainteresowań; innowacyjność nauczania; brak formalizmu w podejściu nauczycieli wobec uczniów, przewagę więzi osobowych, bezpośrednich, nieformalnych; poświęcanie uwagi nauce, ale też wychowaniu uczniów; dobrą organizację działalności szkoły. Można dbać o te aspekty poprzez pomoc uczniom klas pierwszych w adaptacji do nowych warunków środowiskowych szkoły, integrowanie uczniów na poziomie klasy i szkoły, podejmowanie tematu na radzie szkoleniowej dla nauczycieli, angażowanie uczniów szczególnie zagrożonych wagarowaniem w sprawy szkoły poprzez udział w przedsięwzięciach – co może wypracować odpowiedzialność za sprawy szkolne i rozwijanie więzi ze szkołą.

Warto kształtować u uczniów umiejętności efektywnego spędzania czasu wolnego. Tylko pozytywne wzorce mogą być barierą dla uczniów, którzy niechętnie uczęszczają do szkoły. Można to realizować poprzez zapobieganie rytualnym wycieczkom (np. w pierwszy dzień wiosny organizowanie alternatywnych i wspólnych obchodów święta), prowadzenie kół naukowych uwzględniających zainteresowania uczniów, nagradzanie uczestniczeniem w wycieczce uczniów systematycznie uczęszczających na zajęcia lekcyjne, organizowanie zajęć „poza ławką szkolną”.

Dążąc do minimalizacji absencji szkolnej, należy rozpoznać indywidualne potrzeby ucznia oraz przeanalizować przyczyny wagarowania w relacjach wychowawca–uczeń–rodzice, określić formy i sposoby udzielenia pomocy uczniowi oraz czuwać nad spójnością i zgodnością podjętych działań edukacyjno-wychowawczych i wyrównawczych wobec wagarowiczów we współpracy ze wszystkimi podmiotami (Świerczyńska, 2009).

Zakończenie

Każdy przypadek wagarów należy traktować indywidualnie i poddać analizie. Podstawowym warunkiem zmiany sytuacji jest poznanie przyczyn wagarowania, zainteresowanie się uczniem na etapie tzw. urywania się z pojedynczych lekcji, życzliwa ocena nawet

skromnych jego osiągnięć. Poprawa pozycji społecznej ucznia w klasie wpływa zazwyczaj na przełamanie niechęci do szkoły, jednej z głównych przyczyn wagarowania.

Uczeń wagarujący wymaga specjalnej troski ze strony nauczyciela i ze strony rodziców. W przypadku wykrycia wagarów nie można ograniczyć się do robienia wymówek i stosowania kar. Nie jest też dobrą metodą ukrywanie wagarów dziecka przez rodziców. Rodzice niekiedy wiedząc, że dziecko było na wagarach pomagają oszukiwać dziecku nauczyciela, pisząc mu usprawiedliwienie z wymyślonym powodem nieobecności. Uczniowie także sami podrabiają podpis rodzica lub poprawiają zwolnienie lekarskie, wydłużając termin zwolnienia. Takie postępowanie wzmacnia niepożądane zachowania antyspołeczne, zachęcając do nieprzestrzegania norm moralnych.

Wincenty Okoń (2001, s. 430) twierdzi, że „wagaram zapobiega się przez stworzenie w szkole dobrej atmosfery przyciągającej młodzież przez indywidualne oddziaływanie na uczniów trudnych, przez pomoc ze strony organizacji młodzieżowych i samorządu klasowego oraz przez systematyczną współpracę nauczycieli z rodzicami”. Skuteczne w przypadku wagarowania jest przyjęcie odpowiedniej perspektywy edukacyjnej ukierunkowanej na poszerzanie świadomości społecznej w tym zakresie. Pomocne będzie promowanie alternatywnych i akceptowalnych form radzenia sobie z problemami szkolnymi i stresem. Wagary, jak wiele negatywnych zjawisk społecznych, mają wieloczynnikowe uwarunkowania. Podjęcie skutecznej walki z nimi wiąże się z zastosowaniem zarówno przemyślanej profilaktyki, jak i przyjęciem jednoznacznej postawy krytycznej wobec zaistniałych faktów. Wymaga to od nauczycieli i rodziców jak najlepszej, ścisłej i systematycznej współpracy, stwarzając szanse na wyjście z edukacyjnych bezdroży.

Bibliografia

- Biddulph, M. (2005). Wstydlive tematy. W: G. Hornby, E. Hall, C. Hall (red.), *Nauczyciel wychowawca*. Gdańsk: GWP.
- Dzwonkowska, S. (1999). Wagary i uciezki. *Głos Nauczycielski*, 27, 14.
- Heyne, D., Rollings, S. (2004). *Niechęć do szkoły. Jak pomóc dziecku, które opuszcza lekcje i wagaruje*. Gdańsk: GWP.
- <https://obcyjezykpolski.pl/o-wagarach-dawniej-wagusach/>, dostęp: 24.01.2019.
- <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/obowiazek-szkolny;3949391.html>, dostęp: 06.02.2019.
- Ilnicka, R. (2004). Przyczyny absencji uczniów w szkole. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 6, 6–7.
- Janowski, A. (2002). *Pedagogika praktyczna. Zarys problematyki, zdrowy rozsądek, wyniki badań*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Karpińska, A. (2011). *Niepowodzenia edukacyjne – renesans myśli naukowej*. Białystok: Trans Humana.
- Kupisiewicz, Cz., Kupisiewicz, M. (2009). *Słownik pedagogiczny*. Warszawa: WN PWN.
- Majerek, B. (red.). (2007). *Zjawisko niechęci wobec szkoły: studium empiryczne szkolnej absencji*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Milerski, B., Śliwerski, B. (red.). (2000). *Pedagogika. Leksykon*. Warszawa: WN PWN.
- Mościcka, L. (1970). *Przestępczość nieletnich. Podłoże, geneza, motywy*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Okoń, W. (2001). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Oleszkowicz, A. (2006). Wagary ponad miarę. *Psychologia w szkole*, 3, 3–12.

- Oleszkowicz, A., Bąk, O., Cieślak, A. (2010). *Sposób na wagary. Jak radzić sobie z absencją uczniów?*. Warszawa: Difin.
- Paszkiewicz, A. (2010). O wagarach i fobii szkolnej w literaturze. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 10, 36–41.
- Piech, K. (2016). Obowiązek szkolny i obowiązek nauki jako realizacja konstytucjonalnego prawa do nauki. *Ogrody Nauk i Sztuk*, 6, 59–69.
- Pietrzykowska-Janiga, A. (2008). Wagary. W: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. 7 (s. 23–29). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Robertson, J. (1998). *Jak zapewnić dyscyplinę, ład i uwagę w klasie*. Warszawa: WSiP.
- Świerczyńska, E. (2009). Jak zaradzić nadmiernej absencji w szkole. Część II. *Gazeta Szkolna*, 51/52, 27.
- Tulczyńska, A. (2009). Zapobieganie wagarom uczniów. *Gazeta Szkolna*, 37, 18.
- Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. Dz.U. z 2015 r., poz. 2156.
- Walkiewicz, A. (2002). Absencja ucznia na zajęciach szkolnych. *Nowa Szkoła*, 10, 38–40.
- Witkowska, A., Jabłoński, S. (1999). Co to jest fobia szkolna?. *Edukacja i dialog*, 2, 46.
- Wojciechowski, M. (2005). Czemu idą na wagary?. *Remedium*, 4, 6–7.
- Wójcik, D. (1984). *Nieprzystosowanie społeczne młodzieży. Analiza psychologiczno-kryminologiczna*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

TRUANCY AS AN EDUCATIONAL WILDERNESS AREA

Abstract

The problem of truancy of students in a modern school is a frequent phenomenon that leads to student failures in learning. Truancy contributes not only to lowering the student's performance at school, but also to deepening the existing difficulties. The article presents related terms of truancy, their typology, determinants and consequences. Based on the results of the research, the scale of this phenomenon was discussed. Methods of preventing school truancy were also proposed.

Keywords: truancy, school absence, school failure